

***biblos* – om aktuella böcker**

För ett tidskrift som *Theofilos* spiller alltid böcker en central roll. Denne gangen vil vi gjerne gjøre våre lesere oppmerksomme på minneskriftet etter den profilerte evangelikale apologeten og evangelisten Michael Green (1930-2019). I *Michael Green by his friends* har redaktør Julia Cameron samlet en rekke lesverdige minnestegninger fra et bredt spektrum av bidragsytere. Vi er takknemlige for muligheten til å trykke Alister McGraths verdifulle bidrag fra denne antologien i *forum*.

I dette nummeret av *Theofilos* har vi også tre anmeldelser av viktige bøker fra svensk kontekst. Gunnar Hyltén-Cavallius anmelder antologien *Innan murarna föll. Svenska kyrkan under kalla kriget*, mens Kjell O. Lejon presenterer *Med god ordning och efter Guds vilja. En antologi om kyrkorätt*, samt en bok om det lille student-tidskriftet fra kristen-radikalere som senere skulle komme til å prege den svenske kirken. Tittelen på sistnevnte publikasjon er *Rännil blev till flod. Nätverket kring 68-kyrkan och tidskriften Inter Nos i Lund*.

Fra vår meget aktive anmelder Greg Laughery bringer vi i dette nummer fire bidrag, hvor alle beveger seg i feltet mellom teologi og naturvitenskap.

God lesing!

Bjørn Hinderaker

bokredaktør

bjorn.hinderaker@nla.no

biblos* – anmeldelser*Innan murarna föll. Svenska kyrkan under kalla kriget**

Lennart Sjöström, red.

Skellefteå: Artos, 2019 (640 ss).

Hur förhöll sig Svenska kyrkan under 1900-talet till den stora kraftmätningen mellan öst och väst, mellan kommunism och kapitalism? Ett forskningsprojekt inom Stiftelsen Sverige och kristen tro presenterar resultatet i antologin *Innan murarna föll. Svenska kyrkan under kalla kriget*.

Studien består av ett femtontal kapitel strukturerade inom fyra huvudavsnitt: Om kalla kriget och kyrkorna; Östra Europa, perspektiv; Transoceania perspektiv samt Svenska perspektiv. Recensionsut-

rymmet ger dessvärre bara möjlighet att stanna till vid några av artiklarna.

Professorn i historia Kristian Gerner slår fast, att kalla kriget i en mening var ett religionskrig, då motsättningen stod mellan två diametrala världsuppfattningar.

Fil.dr Katharina Kunter lyfter fram Kyrkornas världsråd. Efter hand var det möjligt att samla kristna delegater från väst och öst till gemensamma konferenser. Kunter beskriver något som återkommer i andra bidrag: tystnaden från väst gentemot övergrep mot enskilda personer och kristna bekvännare i östdiktaturerna. Man gladde sig åt partnerskap och ömsesidigt lärande samt uppfattade sig därmed arbeta för fred.

En annan tysk forskare, Almut Bretschneider Feltzmann, tar opp den spesielle relationen mellom Svenska kyrkan och

den evangeliska kyrkan i DDR. Hon skriver om självbilder, myter och bilder av den andre. Regimen försökte ta kyrkorna i anspråk för politiska syften. Världskyrkomötet, Uppsala 68, hade stor betydelse för Svenska kyrkans agerande gentemot trossyskonen i DDR och agerandet generellt under perioden.

Forskaren Jan Henningsson skriver om Svenska kyrkans kontakter med den rysk-ortodoxa kyrkan. Redan under första världskriget hade Nathan Söderblom förbindelser med rysk-ortodoxa kyrkomän. Under 1970-talet intensifierades kontakterna på ärkebiskop Olof Sundbys initiativ. Tidigare hade interreligiösa möten i Sovjetunionen ofta ansetts som pro-sovjetiska propagandaföreställningar. År 1982 deltog han tillsammans med Stockholmsbiskopen Lars Carlzon i patriarken Pimens allreligiösa Moskvamöte. Året därpå inbjöd Sundby till Life and Peacekonferensen i Uppsala, vilken under 1980-talet mynnade ut i ett stort fredsprojekt på alla nivåer i Svenska kyrkan.

Biskop Jonas Jonsons bidrag om kyrkan och Kina genererar ett särskilt intresse. Han är bekant för sin under en period entusiastiska hållning till det maoistiska experimentet. Kristendomen var tvungen att kontextualiseras, hävdar Jonson och fortsätter: ”Den räddades genom en långtgående anpassning till det politiska systemet och kunde tack vare den ekonomiska och kulturella globaliseringen återuppstå som en integrerad del av det moderna Kina.” Ett viktigt avsnitt i Jonsons framställning är detta, då han reflekterar kring de Kinastudier han var en del av under 1970-talet: ”I efterhand är det lätt att se att alla överskattade de politiska, kulturella och sociala framstegen i Kina. Studierna genomfördes i det intellektuella, ideologiska och politiska klimat, som bestämde den internationella

diskussionen om Kina på 1970-talet, medan landet fortfarande var stängt för insyn och talet om revolution hade en utopisk klang.” En läsare kan göra jämförelse med 1930-talet. I efterhand försvarade sig många som haft nazistiska sympatier: vi visste inget.

Vad som hände i Etiopien under kalla kriget och under det brutala kommunistiska styret 1974-1991 torde vara mindre bekant. Prästen och teol. doktorn Leif Nordenstorm bygger sin artikel på missionsintervjuer. Regimens religionspolitik innebar att man genom förföljelse av kyrkornas ledare önskade hålla befolkningen i schack. Nordenstorm tar avslutningsvis upp vad som drabbade de tidigare goda kontakterna mellan Svenska kyrkan och den etiopiska Mekane Yesus-kyrkan. Det senare samfundet bröt förbindelserna 2013 som en följd av Svenska kyrkans beslut om samkönade äktenskap. Artikel-författaren kommenterar: ”När murarna fallit uppstår dock nya hinder som verkar vara mer svårgenomträngliga än kalla kriget.”

Bokens avslutande del, Svenska perspektiv, sluter cirkeln. Sjömansprästen och kyrkoherden i London Lennart Sjöström, tillika antologins redaktör, redogör – med ett stänk av humor – för diplomatisk verksamhet och dess tillämpning på Svenska kyrkans insatser i form av tjänsten som beskickningspredikant. Sådana kom att under kalla kriget få en särskild närkontakt med motsättningen mellan öst och väst, i Berlin och på andra håll.

Idéhistorikern fil.dr Johan Sundeen, känd från sin banbrytande studie ”68-kyrkan”, lyfter fram konservativ och marknadsliberal kritik av Svenska kyrkans internationella agerande under åren 1965-1989. Högersfärens tidskrifter riktade sig inte mot trossamfundet utan mot

kyrkans ledarskap. Sundeen gör värdefulla nedslag i den litteratur som trots vänsterns hegemoni ändå publicerades på förlag som Pro Veritate och Contra. Om högerns kritik mot Svenska kyrkan kan karaktäriseras som en konfliktberättelse (ont/gott), framstår vänsterns narrativ som protestberättelse (fattiga/rika). Några mindre feltryck återfinns då prästen och författaren Christian Braw kommer på tal (hans pseudonym är F.J. Nordstedt, romanen heter "Revolutionen i Sattland").

I sin efterskrift pekar professor Sven-Erik Brodd på vad som kan ses som en förklaring till Svenska kyrkans göranden och låtanden under kalla kriget: den partipolitiska beslutsmodellen. "Om kyrkor främst i öst kunde framstå som 'ombud' för regeringarna [...], så har jag inte hittat något av det vad gäller Svenska kyrkan. Här finns de för tillfället etablerade politiska uppfattningarna redan som en del av Svenska kyrkans egen struktur."

Sammantaget fyller *Innan murarna föll* en lucka i kunskapen om Svenska kyrkan i närtid. Boken skapar ett nyttigt medvetande – också inför framtida politiska påfrestningar.

Gunnar Hyltén-Cavallius

Med god ordning och efter Guds vilja.

En antologi om kyrkorätt

Leif Nordenstorm, red.

Skellefteå: Artos, 2019 (466 ss).

I denna både omfångs- och innehållsrika antologi står kyrkorättsliga frågor i centrum. Den kyrkliga situation som behandlas är Svenska kyrkans; hur man i Svenska kyrkan "utför sitt uppdrag i spänningsfältet mellan teologi och juridik". Tretton författare medverkar. Några tar sin utgångspunkt i juridiken och närmar sig teologin, andra författare närmar sig juri-

diken med utgångspunkt i teologin. Redaktör är direktorn, teol. dr Leif Nordenstorm.

Kyrkorätten har sitt ursprung i Nya testamentet, även om den naturligtvis på ett fundamentalt sätt inspirerats av de gammaltestamentliga texterna. De apostoliska fäderna och koncilierna fortsatte utformningen av densamma och så småningom utvecklades regelsystemen i Sverige och övriga Norden. Kyrkoordningar har avlöst varandra. Än är kyrkorättsliga frågor högst aktuella och föreliggande volym utgör ett viktigt bidrag till pågående debatt.

Volymen inleds med ett kort förord, men saknar tyvärr ett inledande introducerande kapitel. De följande bidragen har olika ärenden och har samlats under tre huvudrubriker: "Kyrkorättens historia", "Kyrkorättens grunder" och "Nedslag i nutiden". Kapitlen är av olika omfattning, från knappt 20 till drygt 80 sidor.

Det första kapitlet är författat av juristprofessorn Rolf Nygren. Han behandlar rättsarvet från kyrkans första tid och pekar på att de lutherska kyrkornas teologiska grunddokument, den Augsburgska bekännelsen/Confessio Augustana (CA), författat av Philip Melancthon, tydligt byggde på biblisk och fornkylig tradition. De evangelisk-reformatoriska ville inte grunda något nytt samfund, endast rensa bort det som i den senmedeltida romerska kyrkan skymde den ursprungliga kristna kyrkans lära och praxis. CA fick i Sverige (och i andra nordiska länder) statsrättsliga konsekvenser. I 1634 års regeringsform ingick den tillsammans med de tre fornkyliga trosbekännelserna i de svenska fundamentallagarna. Fortsatt måste den svenske statschefen (liksom i Norge och Danmark) bekänna sig till den lutherska tron. Den kristna var under lång tid även tvingande för de svenska

undersåtarna. Att separera den kyrkliga rätten från den världsliga pågår än.

En rättsteoretisk egendomlighet med den nuvarande situationen är att en sekulär lagstiftare (den svenska riksdagen) fortfarande fastställer såväl den teologiska som den organisatoriska naturen i Svenska kyrkan (se Lagen om Svenska kyrkan).

Nygren visar exempel på "latent juridik" hos Paulus (1 Tim. 3:1 7), "ett stycke processrätt" i Jesu förkunnelse (Matt. 18:15 18), hur kyrkoordningsregler på biblisk grund växte fram hos de apostoliska fäderna, och senare hur kyrkan, efter det att hon var erkänd och kunde agera öppet, genom ekumeniska kyrkomöten/koncilier fastställde canones, "rättesnören" eller regler, för lära och praxis. Den apostoliska läran om Jesus Kristus och den Treenige fastställdes, och heresier avvisades. Ordningar innefattande "yrkesetiska krav" på ämbetsbärare, regler för kyrkotukt osv. tog form. Praxis skulle harmoniseras inom kristenheten. Genom ett studium av konsilierna kan vi till del följa den kyrkans rättsutveckling.

Att kyrkorätten hade sin grund i Bibeln, tog form hos de apostoliska fäderna och genom de tidiga ekumeniska koncilierna var ett faktum Melanchthon byggde på i CA. De reformer som de evangeliska reformatorerna rekommenderade kunde visserligen uppfattas som radikala, men de fick inte strida mot det som kyrkan "trott och lärt i alla tider". De evangeliska stod på solid apostolisk och fornkyrklig grund. Det var de romarna som hade avvikit. I slutet av kapitlet ställer sig Nygren kritiska frågor om Svenska kyrkans nuvarande situation, inte minst till kyrkomötesreformen i början av 1980-talet. Läroämbetet tonades ner och inga legala hinder finns längre för att kyrkomötet enbart skulle kunna bestå av lekmän (vilka f.ö. väljs genom nominerings-

grupper, som kan ha partipolitisk grund). Kyrkomötet beslutar ytterst också i lärofrågor. Resultatet har redan fått långtgående normgivningsmässiga konsekvenser. Rättsarvet från fornkyrkan och CA får tyvärr anses högst försvagat, avslutar Nygren.

Efter detta inledande kapitel följer en historisk och tematisk genomgång av den svenska kyrkorättens utveckling, författad av komministern Tom Randgard, som visar på dess ursprung i såväl den kanoniska rätten som i landskapslagarna med sina kyrkobalkar. Han påtalar att det finns olika förståelser för hur man skall se på kyrkorättens natur och omfattning. Gunnar Edquist, som bl.a. arbetat som utredningssekreterare, avslutar volymens första del med en relativt omfattande beskrivning med inriktning på kyrka-statfrågan under 1900-talet. Han återkommer även i volymens tredje del med ett kapitel om Kyrkomötets läro nämnds tillkomst, uppgift och yttranden. Vidare tas bland annat det kyrkorättsliga disciplinansvaret upp i ett kapitel av domaren Gustaf Almkvist. En annan jurist behandlar frågor om "ämbete, kön och medborgarskap" och ytterligare en "prästens tystnadsplikt". Teologer bidrar exempelvis med kapitel om samspelet mellan ekumenik och kyrkorätt, sakramenten och kyrkorätten och "Mjuk lag i Svenska kyrkan", dvs. policydokument, biskopsbrev, olika stifts codex ethicus (professionsetik) och andra dokument som ingår i kyrkans regelverk, men som inte är bindande på det sätt som kyrkoordningen är.

Volymen bidrar med många och viktiga perspektiv som rör just "spänningsfältet mellan juridik och teologi". Någon gång kan det faktum att en fråga tas upp ur ett juridiskt perspektiv bidra till att teologisk problematik helt nedtonas på ett sätt som

är anmärkningsvärt och olyckligt (se kapitlet "Ämbete, kön och medborgarskap"). I kapitlet om prästens tystnadsplikt, författat av Anna Tronet, noteras att den absoluta tystnadsplikten fortfarande har stark ställning i såväl kyrka som samhälle i Sverige, vilket påvisas i bestämmelserna i Kyrkoordningen 2000 och i Rättegångsbalken (36 kap. 5§, femte stycket). I balken förklaras att en präst inte får höras som vittne om det som erfarits "under bikt eller enskild själavård". Vi får emellertid även exempel på att liknande bestämmelser upphävts på andra håll och att inskränkningar i tystnadsplikten därmed skett. Så har t.ex. anmälningsskyldighet införts när det gäller ärenden som omfattar övergrepp mot barn. Vi får se om debatten om detta kommer att påverka den svenska situationen.

Även om jag saknar ett avslutande, sammanfattande och resonerande kapitel rekommenderas volymen till alla med intresse för kyrkorättsliga frågor. Den ger rik information, belyser perspektiv och väcker en rad viktiga frågor i det övergripande kyrkorättsliga ärendet, som fortsatt behöver fördjupas och diskuteras.

Kjell O. Lejon

Rännil blev till flod. Nätverket kring 68-kyrkan och tidskriften Inter Nos i Lund

Gunnar Hyltén-Cavallius

Malmö: Universus Academic Press (191 ss)

Under de senaste åren har studier tydligt belagt "68-vänsterns" starka påverkan på väsentliga delar av den svenska kristenhetens teologiska utveckling. Författaren till föreliggande volym förstärker bilden av denna utveckling genom sin granskning av kristna studenter vid Lunds uni-

versitet under åren 1968-1972, med en utgångspunkt i den kristna studenttidsskriften Inter Nos, utgiven av LuKRIS, Lundaavdelningen av Kristna Studentrörelsen i Sverige (från 1970, och deras tre företrädare).

För egen del sveper under läsningen en rad minnen fram från de egna studentåren i Lund, som tog sin början 1979. Då var flera av de personer som belyses i volymen verksamma vid den Teologiska fakulteten eller vid Svenska Kyrkans pastoralinstitut. Jag mötte lärare som var klart inspirerade av "vänstervågen". Några var uttalat "kristna marxister". På Smålands nation hölls vänsterpolitiska manifestationer och studenter erbjöds grundkurser i marxism, varför jag valde annan "nationstillhörighet". På sina håll var studentvänstern klart leninistiskt och maoistiskt inspirerade. Man tog ställning för kommunismen i Kina, Nordvietnam, Nordkorea och på Kuba. Även i kristna sammanhang drevs tydliga vänsterteser, vilket i denna studie främst klarläggs genom en rad hänvisningar till artiklar i Inter Nos. Artiklar har tydligt klassperspektiv och man uppmuntras att med ekonomiska medel stödja FNL och därmed revolutionärt våldsbud. Studentföreningarna som stod bakom Inter Nos anordnade även studiecirklar, till exempel i "Marxistisk världsbild". Den presenterades med följande ord: "Tydligt är att många i denna mörka tid hoppas mycket av Marx's, Castros och Maos förklaringar av världen och historien..." Artiklar i tidskriften hade rubriker som "Befriarna. Kristus. Marx". Namn som Per Frostin (senare professor), Martin Lind (senare biskop), KG Hammar (senare ärkebiskop), studentprästen Anders Westerberg och den frikyrklige missionsförbundaren Lars-Åke Henningsson, passerar revy. Den sistnämnde kunde till exempel skriva

att ”friheten måste ständigt vinnas genom kamp. Jämför kulturrevolutionen i Kina”. Teologin färgades, förändrades. En blivande teologiprofessor, Henry Cöster formulerade sig bland annat så här: ”Det finns nog innehåll i ’förpackningen bibeln’ som inte bör säljas ens i andra förpackningar, men problemet är ju att särskilja vad som är innehåll och vad som är myt... att bibelns innehåll innebär att människan är herre, att Gud inkarneras i medmänniskan, att människan är Gud”. Även andra områden tolkades på nya sätt. Ett exempel är när Björn Skogar (blivande högskolelärare och religionsdidaktiker, präst) skriver att ”storfamiljer och olika slags kollektiv är viktiga former i kampen mot småborgerlighetens diktatur”. Den ansvarige utgivaren för tidskriften, etikdocenten Harry Aronson, pekade på fördelen med att anlägga en marxistisk modell över samhälls- och kultursituationen.

Författaren avslutar redovisningen av Inter Nos budskap med att Lundaavdelningen av KRISS, med såväl deras svenskkyrkliga som frikyrkliga föregångare stod bakom denna, hade en ”tydligt ideologisk överbyggnad: socialismen/marxismen”.

Volymen innefattar därefter kapitel över ”Några förebilder och välgörare”, bland vilka innefattas de i svensk-kyrkliga sammanhang inflytelserika professorerna Per-Erik Persson och Gustaf Wingren. Vi möter vidare en kort internationell utblick i kapitlet ”Lund i globalt ljus” och en närmare beskrivning av fyra representanter för ”västernätverket”. Bland dessa återfinns de nämnda Per Frostin, Martin Lind och Lars-Åke Henningsson, men även generalsekreteraren i KRISS i Sverige, Ann-Cathrin Jarl, präst och ekonomisk marxist.

Vi får också en kort beskrivning hur personer i nätverket, och deras idéer, kom

att leda till att delar av den svenska kristenheten tydligt drog åt vänster och i vad vi kan beteckna som liberalteologisk riktning. Många ”KRISS-are” nådde höga kyrkliga positioner. Några finns ännu kvar, inte sällan i socialdemokratisk skepnad, och deras politiska teologi har i mycket satt sin prägel på Svenska kyrkan teologiska utveckling, som också tydligt avspeglar sig genom de politiserade kyrkliga beslutsorganens teologiska ”nyorienteringar”. Exempel på dessa finner vi i en rad kyrkomötesbeslut. Författaren citerar journalisten Maciej Zarembas kommentar: ”Det är inte längre Paulus som skriver brev till romarna – det är romarna som vill bestämma vad Paulus skall lära ut.” Vi ser, vad som författaren också konstaterar, med stöd av filosofiprofessorerna Svante Nordin reflektioner, att marxismen öppnade dörren för en rad andra teorier, såsom postmodernism, poststrukturalism, postmarxism och social konstruktivism. Kampen drivs vidare, exempelvis genom genusvetenskap, kritisk vithetsforskning och postkoloniala studier.

Volymen innefattar även en viktig reflektion om hur man i delar av ”vänstergruppen” ser tillbaka på, eller till synes inte på allvar ser tillbaka på den tid som varit. Detta i kapitlet ”Nätverkets uteblivna omprövning”. Några röster, kritiska till 68-rörelsens ideologiska grund, hörs i det påföljande kapitlet, där Tage Lindbom m.fl. kort behandlas, innan boken avslutas med en summerande ”Epilog”. I denna, men även genomgående i volymen, ser vi exempel på författarens inställning till ”68-vänstervågen” och dess anhängares senare inflytande på den Svenska kyrkans utveckling. Den är kritisk. Han önskar en självrannsakan bland de som deltog i rörelsen och accepterade eller i vart fall inte tog avstånd ifrån tota-

litära ideologier och deras förklaringsmodeller. Han visar även på att evangeliet om Guds nåd genom Jesus Kristus tonades ned bland ”68-orna”. Istället betonades en ”etisk renhet” i ett engagemang som resulterade i en antikapitalistisk gärningsrättfärdighet.

Genomgående får läsaren tillgång till ett gediget nothänvisningsmaterial. Käll- och litteraturförteckningen är omfattande. Samtidigt som volymen både är intressant, lättläst och viktig, ja, en angelägen studie i en större kartläggning av den svenska kristna ”68-rörelsen”, är den en smärtsam påminnelse om en modern utveckling inom svensk kristenhet.

Kjell O. Lejon

Conversations on Human Nature

Agustín Fuentes and Aku Visala eds.
New York: Routledge, 2016 (324 ss).

What are human beings? What is human nature, or is there really any such thing as ‘human nature’? These questions and a host of others are addressed in this remarkable and thought provoking volume. Thinking about human nature, it is argued, transcends disciplinary boundaries, as reductionism(s) on topics such as this is finding less and less traction and indeed persuading fewer and fewer people. Notions of extraordinary complexity and the practice of transdisciplinary perspectives are gaining ground in our current environment. This book is a fine example of the conviction that searching for human nature is a meaningful enterprise, yet it also acknowledges that human nature might be understood in a multiplicity of ways, and through a diversity of disciplines.

Following the roughly thirty page first

chapter, *Defining and Debating Human Nature*, which consists of an excellent portrayal and appraisal of contemporary issues on the topic written by the editors, there are four chapters comprised of twenty-one interviews with leading scholars who represent various disciplines including, biology, anthropology, psychology, theology, and philosophy.

Chapter two is entitled: *Evolution, Brains, and Human Nature*. It is made up of six interviews.

Chapter three, *The Biocultural Animal*, includes six interviews.

In chapter four, *Persons and Human Nature*, there are four interviews.

Chapter five covers *Human Nature, Religion, and Theology*, and contains five interviews.

In chapter six, *Parting Thoughts on Human Nature(s)*, the editors offer concluding observations and suggestions on how to move the conversation forward from here.

These informal, yet provocative interviews, along with the two pieces from the editors, are a valuable resource for specialists and general readers alike. The questions posed throughout the volume are excellent and the responses provide cutting edge material to reflect on concerning current discussions and debates on the fascinating and complex question of human nature. This book is well worth reading and should be at the top of your list.

Gregory J. Laughery

Human Origins and the Image of God. Essays in Honor of J. Wentzel van Huysteen
C. Lilley and D. J. Pedersen eds
Grand Rapids: Eerdmans, 2017
(321 ss)

This is a splendid selection of essays in honor of J. Wentzel van Huyssteen, an influential and notable scholar who is at the forefront of discussions about the interface between, philosophy, science, and theology. Since the future of academic work is bound to be more and more transdisciplinary in the sense that disciplines are dependent on and not merely in competition with each other, van Huyssteen has indeed innovatively and in an admirable fashion offered a new road map for a better direction ahead. The authors in this volume underscore the valuable contribution of van Huyssteen and how his work has had a significant impact throughout a diversity of disciplines.

Following the helpful *Introduction* by Niels Henrik Gregersen, there are 14 fascinating chapters written by various scholars. The book is divided into three parts:

- 1) Natural Scientists
- 2) Philosophers and Historians
- 3) Theologians

Part one is comprised of five wonderfully useful chapters on the natural world informer. Exploring humanity and religion as part of our evolutionary history is in evidence. Tattersall, in chapter one, develops a captivating picture of the how humans became unique. Hodder, in chapter two, raises the important issue of life and entanglements. These are not only complex, but unstable. Based on findings at the archeological site Çatalhöyük, Hodder argues, among other things, that religion surfaced as a way of dealing with some of the mesmerizing complications facing humans. In chapter three, Barrett and Greenway make a case that cognitive-evolutionary accounts can further our understanding of human uniqueness and the image of God. Fuentes, in chapter

four, shows that faith and belief are core dimensions of being human. In order for these to unfold, he argues, there was a multiplicity of factors in play, including a role for imagination. Fuentes does not want to reduce all this to materialism. On p. 88 he states: 'Evolutionary narratives alone will not get us a full explanation of why we are the way we are, but they can get us a range of fascinating insights about mechanisms and processes that integrate our bodies, actions, perceptions, and manipulations of the world and that might get us further along in understanding what it means to be human and to imagine ourselves as such. This is why interaction between anthropology and theology (and other "ologies") can provide a potentially more robust narrative when envisioning the human niche, our *Umwelt*.' In the final chapter of this section, Potts explores the origins of symbolism, culture, and the religious sense in the context of human evolution and uniqueness. He contends on p. 109: 'The power of the theological themes and understandings advanced by van Huyssteen begins with the shared origin of all human beings. It merges the deepest reflections on God and the highest possibilities of our unique humanity with the legitimacy of our evolved ancestry. Our new origin story continues to shape our strongest notions of who we are and why it matters to continue to discover what it means to be human.'

In Part two, there are series of stimulating and thought-provoking chapters on history and philosophy. Ward delves into questions, in chapter six, concerning human distinctiveness; why humans should be treated respectfully, and what the Christian faith might add to an understanding of persons. He aims to begin with God and go from there. In chapter

seven, Wildman, on the other hand, pursues a more a-theist meditation on *values* (axiology) from aesthetics to morals. Ruse continues in the a-theist (he considers himself an agnostic) vein in chapter eight with what he terms ‘some tough questions for the Christians,’ raising Adam & Eve, theistic evolution, and the multiverse. Hedley Brooke, in chapter nine, takes a closer look at technology and aesthetics, and how these relate to science and religion for understanding humanity.

Part three offers deep and insightful chapters on theology. Deane-Drummond wrestles with the highly significant, yet terribly complex issue of morality and evolution. She argues on p. 213, ‘If van Huyssteen edges a little too close to evolutionary ethics for my liking in his account of the evolution of morality, it is worth pointing out that there may be other forms of dialogue that are still in approximately the same transversal space that he suggests, but which retain a more robust theological position without falling into the trap of a fully fledged foundationalism.’ In chapter eleven, Welker examines the content of theology as theology. What exactly is it that identifies theology in a theological sense? He offers nine levels as a response. Fergusson considers, in chapter twelve, the question of whether or not we are alone in the world. This was the topic of van Huyssteen’s Gifford Lectures in 2004, subsequently published in 2006 as *Alone in the World? Human Uniqueness in Science and Theology*. De Villiers, in chapter thirteen, investigates whether we have a duet or duel between postfoundationalism and an ethic of responsibility. Smit engages, in chapter fourteen, with the difficult subject of living with strangers in the context of post-apartheid South Africa.

I highly recommend this book. Each of

these chapters alone is a pertinent resource, and when you have them all together in one place, it is indeed a gold mine for addressing many of the complex issues we face today and will have to deal with in the future.

Gregory J. Laughery

The Brain, The Mind, and the Person Within. The Enduring Mystery of the Soul

Mark Cosgrove

Grand Rapids: Kregel Academic, 2018
(180 ss)

This book is a fine introduction to the human brain and its eighty-six billion neurons. Cosgrove, however, does a good job at keeping this ultra-complex matter simple. He uses valuable analogies and pertinent examples throughout the book to help readers understand something of the density of who they are. The author assures us of the relevance of Neuroscience for this task, but he is also cautious about falling into reductionistic tendencies and therefore prefers to step back and try to see the whole person, not just the brain, when considering who a human being is.

There are ten chapters in this volume and each one is a remarkable exposing and uncovering of a variety of fascinating topics that pertain to the mysteries of who we are. These include consciousness, body/brain, and spirituality. Cosgrove also explores new research activity, especially head transplants and brain-chip therapies for treating depression. Each chapter highlights a ‘person of interest’ at the end, and some useful reading suggestions on the particular topic of the chapter.

The core of the book deals with developing an accurate picture of self. For

Cosgrove this will not be merely the result of an objective biological analysis, but also being open to the relevance of a subjective awareness that includes thinking, feeling, and acting. Many discussions of self tend to polarize, that is, embracing solely the former or the latter when describing self. Cosgrove is careful not to do this and he continually argues for balancing the two aspects of selfhood; the objective and the subjective. Both are necessary. Cosgrove helpfully dissects different parts of the brains and proposes brief explanations of how these function. He also describes how chemicals and electronic impulses operate and the symphonic character of brain activity. Thus, there is a strong aspect of who we are that is objective. Cosgrove, a Christian, believes that there is more to us than our brains and this is where he wants to call attention to the validity of a more holistic perspective that explores and affirms the significance of human experience and relationality for contributing to the picture of self.

The author raises other crucial issues connected to this debate, notably free will; whether God is found in one part of the brain; personality and brain disorders; the neuro future and robots; brain death and preserving life; persons and brains. These are tough problems that call for careful reflection and Cosgrove has done his readers a service by incorporating them in his work.

It should be noted that this is clearly an apologetic work. According to Cosgrove, there is more than matter and more happening in the brain than mere neuronal action. He defends this perspective in an intelligent and creative manner, while engaging current scientific data. Whether you will agree with his insights and conclusions is, of course, entirely up

to you. But read the book. It's worthwhile and offers a helpful view of science and the self.

Gregory J. Laughery

The New Cosmic Story. Inside our Awakening Universe

John F. Haught

New Haven: Yale University Press, 2017 (230 ss)

John Haught has written a compelling and useful book. His contribution in this work is insightful and he helps us in a provocative way to better understand both science and religion. These two controversial features of our world have often been kept separate and not allowed to interact, whereas Haught sets out to explore what they mean for each other. The *intrigue* of this unfolding as the *new cosmic story* is fascinating and will challenge any comfortable viewpoints about the drama of life.

In *The New Cosmic Story* a captivating array of issues are addressed, including chapters on Awakening, Transformation, Transcendence, Symbolism, Purpose, Obligation, and Prayerfulness. Each chapter of the book is relevant and well researched. Haught is a first rate scholar who has written over twenty books. This may be his finest.

According to Haught the universe is awakening and religion plays a part in that, though with much more recent history than the ancient cosmos. In his perspective, judicious explanations for humanity and the world will depend on the reading of interior (religious) and exterior (science) stories where neither is excluded. Haught suggests, in a recurrent theme throughout the whole book, that there are three ways of reading cosmic

and religious stories: 1) Archaeonomy – a comprehensive and recent metaphysics; nature is ‘deterministic’ with firmly fixed laws and humans are merely part of the materialistic machine (more popularly scientific) 2) Analogy – a totalizing portrait that figures the empirical world is a shadow of what *real-ly* exists in perfection beyond it (more popularly religious) 3) Anticipation – a awareness that there is an emerging future and this takes into account *real* religious and scientific orientations for understanding the unfolding drama and its developing story. Haught is critical of one and two and embraces three. He argues we need a new way of interpreting the unfinished universe and

one of his major objectives is to show how *anticipation* is the best course to follow for doing so. And religion and science, in his configuration, both play an important role in this endeavor: science for its competence concerning the natural world, and religion for its cosmic advance as the reality of rightness and wrongness in the evolving growth of humanity.

If you’re looking for an instructive and hope filled book that takes science and all the issues it raises seriously, yet is unwilling to accept naturalism or religious fundamentalism, you will appreciate this volume.

Gregory J. Laughery